

UNIVERZITET U BEOGRADU
GEOGRAFSKI FAKULTET

UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF GEOGRAPHY

UDK 314

ISSN 1820 - 4244
eISSN 2560 - 5011

Demografija

Godina **XIX**
Volume

Beograd
Belgrade **2022**

demografija.gef.bg.ac.rs

IZDAVAČ

Univerzitet u Beogradu - Geografski fakultet

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Petar VASIĆ, Odsek za geografiju, Geografski fakultet, Univerzitet u Beogradu

ČLANOVI UREDNIŠTVA

Danica ŠANTIĆ, Odsek za geografiju, Geografski fakultet – Univerzitet u Beogradu; Daniela ARSENOVIĆ, Departman za geografiju, turizam i hotelijerstvo, Prirodno-matematički fakultet – Univerzitet u Novom Sadu; Dragica GATARIĆ, Odsek za geografiju, Geografski fakultet – Univerzitet u Beogradu; Draško MARINKOVIĆ, Katedra za društvenu geografiju i demografiju, Prirodno-matematički fakultet – Univerzitet u Banja Luci; Ivan MARINKOVIĆ, Centar za demografska istraživanja, Institut društvenih nauka, Beograd; Ivan ČIPIN, Katedra za demografiju, Ekonomski fakultet – Sveučilište u Zagrebu; Marija LJAKOSKA, Institut za geografiju, Prirodno-matematički fakultet – Univerzitet Sv. Kiril i Metodij, Skoplje; Milica SOLAREVIĆ, Departman za geografiju, turizam i hotelijerstvo, Prirodno-matematički fakultet – Univerzitet u Novom Sadu; Sanja KLEMPIĆ BOGADI, Institut za migracije i narodnosti, Zagreb; Vera GLIGORIJEVIĆ, Odsek za demografiju, Geografski fakultet – Univerzitet u Beogradu; Vladimir NIKITOVIĆ, Centar za demografska istraživanja, Institut društvenih nauka, Beograd

IZDAVAČKI SAVET

Goran PENEV, Centar za demografska istraživanja, Institut društvenih nauka, Beograd; Gordana VOJKOVIĆ, Odsek za demografiju, Geografski fakultet – Univerzitet u Beogradu; Mirjana BOBIĆ, Odeljenje za sociologiju, Filozofski fakultet – Univerzitet u Beogradu; Mirjana Devedžić, Odsek za demografiju, Geografski fakultet – Univerzitet u Beogradu; Mirko GRČIĆ, Odsek za geografiju, Geografski fakultet – Univerzitet u Beogradu

TEHNIČKA UREDNICA

Ivana INJAC, Geografski fakultet, Univerzitet u Beogradu

KARTOGRAFSKI UREDNIK

Marina SIRIDŽANSKI, Geografski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Štampa:

Planeta print d.o.o. Beograd

Adresa:

Demografija

Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet
Studentski trg III/3, 11000 Bograd,
Republika Srbija

Tiraž:

200

Kontakt:

Tel: +381 (0)11 2637421

e-pošta: demography.editor@gef.bg.ac.rs

URL: <http://demografija.gef.bg.ac.rs/>

Demografija izlazi jednom godišnje. Mišljenja autora ne odražavaju nužno gledište uredništva.

Objavljeni prilozi se indeksiraju u sledećim bazama:

- DOAJ (Directory of Open Access Journals, Lund)
- CEEOL (Central and Eastern European Online Library, Frankfurt am Main)
- SCIndeks (Srpski citatni indeks, Beograd)

Izdavanje časopisa *Demografija* finansijski je podržalo Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

Prilozi objavljeni u časopisu mogu se koristiti samo pod uslovima licence *Creative Commons Autorstvo – Nekomercijalno – Bez Prerade 4.0. međunarodna* (CC BY-NC-ND 4.0)

PUBLISHER

University of Belgrade - Faculty of Geography

EDITOR-IN-CHIEF

Petar VASIĆ, Department of Demography, Faculty of Geography, University of Belgrade

EDITORIAL BOARD

Danica ŠANTIĆ, Department of Geography, Faculty of Geography – University of Belgrade; Daniela ARSENOVIĆ, Department of Geography, Tourism and Hotel Management, Faculty of Science – University of Novi Sad; Dragica GATARIĆ, Department of Geography, Faculty of Geography – University of Belgrade; Draško MARINKOVIĆ, Department of Social Geography and Demography, Faculty of Science – University of Banja Luka; Ivan MARINKOVIĆ, Center for Demographic Research, Institute of Social Sciences, Belgrade; Ivan ČIPIN, Department of Demography, Faculty of Economics – University of Zagreb; Marija LJAKOSKA, Institute of Geography, Faculty of Science – University of Sv. Cyril and Methodius, Skopje; Milica SOLAREVIĆ, Department of Geography, Tourism and Hotel Management, Faculty of Science – University of Novi Sad; Sanja KLEMPIĆ BOGADI, Institute for Migration and Ethnic Studies, Zagreb; Vera GLIGORIJEVIĆ, Department of Demography, Faculty of Geography – University of Belgrade; Vladimir NIKITOVIC, Center for Demographic Research, Institute of Social Sciences, Belgrade

ADVISORY BOARD

Goran PENEV, Center for Demographic Research, Institute of Social Sciences, Belgrade; Gordana VOJKOVIĆ, Department of Demography, Faculty of Geography – University of Belgrade; Mirjana BOBIĆ, Department of Sociology, Faculty of Philosophy – University of Belgrade; Mirjana Devedžić, Department of Demography, Faculty of Geography – University of Belgrade; Mirko GRČIĆ, Department of Geography, Faculty of Geography – University of Belgrade

LAYOUT AND DESIGN

Ivana INJAC, Faculty of Geography, University of Belgrade

CAROGRAPHIC EDITOR

Marina SIRIDŽANSKI, Faculty of Geography, University of Belgrade

Printed by:

Planeta print d.o.o. Beograd

Address:

Demografija

University of Belgrade – Faculty of Geography
Studentski trg III/3, 11000 Belgrade,
Republic of Serbia

Circulation:

200

Contact info:

Tel: +381 (0)11 2637421

e-mail: demography.editor@gef.bg.ac.rs

URL: <http://demografija.gef.bg.ac.rs/>

Demografija is issued annually. The opinions of the authors do not necessarily reflect the viewpoint of the Editorial Board.

The journal is indexed in:

- DOAJ (Directory of Open Access Journals, Lund)
- CEEOL (Central and Eastern European Online Library, Frankfurt am Main)
- SCIndeks (Serbian Citation Index, Belgrade)

The Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia provides financial support for the printing of the journal.

The articles are licensed under a *Creative Commons Attribution - Non Commercial - No Derivatives 4.0 International* (CC BY-NC-ND 4.0).

SADRŽAJ

ČLANCI

- Milena SEKULIĆ*
Milica SOLAREVIĆ
Andelija IVKOV DŽIGURSKI
1 *Ljubica IVANOVIĆ BIBIĆ*
Употреба контрацепције и репродуктивне намере студенткиња Универзитета у Новом Саду (eng.)
- Miodrag PANTOVIĆ*
21 **Diferencijalni demografski razvitak i elektoralna homogenizacija etničkih i klasnih identiteta u savremenoj Turskoj**
- Ivan MARINKOVIĆ*
39 **Dekomponovanje osnovnih pokazatelja smrtnosti u Srbiji u periodu 1990-2021**
- Габриела СТОЈКОВИЋ МИЛЕТИЋ*
57 **Начин живота и потребе младих у селима Пчињске области: пример села Тибужде, Ратаје и Вртогош**
- Ivana POLJAK*
77 **Demografske i socioekonomske karakteristike domaćinstava i energetska siromaštvo u Srbiji (eng.)**

DODACI

Osvrti i komentari

Prikazi

Beleške o autorima

Politika časopisa

CONTENTS

ARTICLES

- 1 *Milena SEKULIĆ;*
Milica SOLAREVIĆ;
Anđelija IVKOV DŽIGURSKI;
Ljubica IVANOVIĆ BIBIĆ;
Contraceptive use and reproductive intentions among female students at the University of Novi Sad
- 21 *Miodrag PANTOVIĆ*
Differential demographic development and electoral homogenization of ethnic and class identities in modern Turkey
- 39 *Ivan MARINKOVIĆ*
Decomposition of basic mortality indicators in Serbia 1990-2021
- 57 *Gabriela STOJKOVIĆ MILETIĆ*
The way of life and needs of young people in the villages of the Pčinja area – the example of the villages of Tibužde, Rataje and Vrtogoš
- 77 *Ivana POLJAK*
Demographic and socioeconomic characteristics of households and energy poverty in Serbia

ADDITIONAL INFORMATION

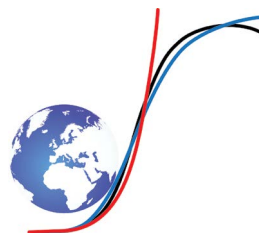
Reviews and Comments

Book Reports

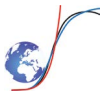
Notes on the Authors

Journal Policy

Prikazi **Book Reports**

<http://demografija.gef.bg.ac.rs/>

Urednik: Danilo VUKOVIĆ

LJUDSKI RAZVOJ KAO ODGOVOR NA DEMOGRAFSKE PROMENE

Izdavač: UNDP Srbija

Publikacija „Ljudski razvoj kao odgovor na demografske promene“ predstavlja nacionalni izveštaj o ljudskom razvoju u Srbiji 2022. godine. Izveštaj je kreiran u saradnji Vlade Republike Srbije, Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) i Populacionog fonda Ujedinjenih nacija (UNFPA). Deo je šireg skupa mera koje imaju za cilj podršku državi u iznalaženju strateških odgovora na izazove koji su uslovljeni procesom depopulacije. Poseban osvrt je na sagledavanju mogućnosti korišćenja postojećeg populacionog potencijala u cilju razvijanja prosperitetnog i uspešnog društva sadašnjosti i budućnosti. U izradi izveštaja učestvovali su vodeći domaći i međunarodni stručnjaci.

Usvajanju izveštaja su prethodile konsultacije organizovane u vidu šest okruglih stolova na kojima se diskutovalo o podršci porodici i rađanju, demografskom starenju, migracijama i tržištu rada, urbanom razvoju i prirodnoj sredini, obrazovanju i javnom zdravlju, a sve to u kontekstu depopulacije. Konsultacije su pružile priliku da se nalazi i preporuke prezentuju predstavnicima državnih organa, akademskoj zajednici, udruženjima građana i medijima, a potom i da se razmotre komentari i sugestije na sadržaj izveštaja.

Izveštaj se sastoji od devet poglavlja koja na poseban i sveobuhvatan način sagledavaju predmet i zadatke definisane tematikom publikacije. U uvodnom delu dat je osvrt na problematiku depopulacije kao društvenog i političkog problema u Republici Srbiji. Okosnicu ovog segmenta čini deset osnovnih poruka proisteklih iz aktuelnih demografskih i socio-ekonomskih izazova. Autor ukazuje na uticaj datih preporuka na složen narativ o demografskim promenama, a koje formuliše na način da mogu postati nova paradigma javnih politika.

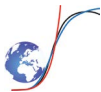
U prvom poglavlju izveštaja fokus je na depopulaciji kao političkom izazovu u kontekstu globalnih demografskih trendova. Detaljan pregled aktuelnih demografskih izazova u Republici Srbiji, u svetlu višeslojne prirode depopulacije, dati su u drugom poglavlju izveštaja. U ovom delu publikacije predstavljeni su i obrazloženi scenariji buduće populacione dinamike u Srbiji. Naredno poglavlje tretira proces depopulacije iz perspektive porodičnog života. Posebna pažnja je posvećena usklađivanju rada i roditeljstva i položaju na tržištu rada kao značajnog faktora u procesu donošenja odluke o rađanju i ostvarivanju poželjnog stila porodičnog života.

Migracije stanovništva, kao jedan od najaktuelnijih demografskih i socio-ekonomskih pitanja sa kojima se suočava Republika Srbija, predmet su analize četvrtog poglavlja izveštaja. Akcenat je na procesu emigracije, pri čemu su posebno razmatrane determinante migracija, kvalifikacije migranata i neravnoteža na nacionalnom tržištu rada u kao podsticajni faktor emigracije. Obrazovanje i depopulacija razmatrani su u okviru petog poglavlja izveštaja. U sklopu ovog segmenta, autorka poglavlja govori o prilagođavanju obrazovnog sistema demografskim promenama u domenu socijalne infrastrukture (promeni broja odeljenja i škola) i kadrova. Osim toga, sagledava razvijanje ljudskog kapitala u kontekstu depopulacije i razmatra na koji način obrazovni sistem može da nadoknadi gubitke nastale demografskim promenama.

Šestim poglavljem obuhvaćena je tematika depopulacije i javnog zdravlja. Prikaz zdravstvenog sistema Republike Srbije prevashodno je sagledan sa stanovišta pružanja usluga zdravstvene zaštite. Pored analize podataka o stopama smrtnosti, sa osvrtom na uzrocima mortaliteta, u ovom delu su obrazloženi zdravstveni aspekti starenja i zdravstvene posledice pandenije Covid-19 u Republici Srbiji.

Starenje stanovništva kao jedna od osnovnih karakteristika demografskog razvoja Republike Srbije zauzima važno mesto u diskusiji različitih depopulacionih pitanja, i kao takvo je u fokusu sedmog poglavlja. U sklopu istog dela razmatrane su demografske i ekonomske posledice procesa starenja. S tim u vezi, dosta je bilo reči o funkcionisanju penzionog sistema i mogućnostima za parametarske promene u uslovima starenja

stanovništva, kao i osobenostima dugotrajne nege i problemima siromaštva prisutnih među starijom populacijom u Srbiji.

Urbani i prostorni aspekti depopulacije u Republici Srbiji sagledani su osmom poglavljju izveštaja. Autor poglavlja ističe da, iako je depopulacija ruralnih prostora prisutna od sredine 20. veka, poslednjih decenija sve je prisutnija i depopulacija urbanih sredina. Iz tog razloga, akcenat je na gradovima u opadanju kao ključnog prostornog elementa depopulacije. Stoga, detaljno predstavljani i analizirani glavni pokazatelji opadanja gradova u Republici Srbiji. Poslednje poglavlje izveštaja dovodi u vezu životnu sredinu, depopulaciju i klimatske promene na prostoru Srbije, kao jednog od najvećih izazova današnjice. Zaključeno je da su ekološka opterećenja, neodgovarajuća infrastruktura i neodržive prakse zaštite i planiranja životne sredine oblikovale sistem zaštite životne sredine u Srbiji. U kontekstu procesa depopulacija, naročita pažnja posvećena je zagađenju vazduha kao jednom od najvećih ekoloških izazova.

Posmatrano sa tehničkog aspekta, važno je istaći da finalni izveštaj ima 244 strane i da je napisan jasnim akademskim jezikom i stilom. Poglavlja su upotpunjena tabelama, grafikonima i slikama koje omogućavaju da se jednostavnije sagleda tekstualni segment dokumenta i sveobuhvatno razume problematika svakog poglavlja i izveštaja. U celokupnoj publikaciji ima više od 90 grafičkih i preko 40 tabelarnih priloga, kao i bogat spektar korišćenih bibliografskih jedinica.

Značaj ovog izveštaja ogleda se u tome što isti može biti osnova donosiocima odluka i kreatorima politika da iznađu moguća rešenja za postojeće demografske izazove. Autori insistiraju na većoj društvenoj participaciji, kao i na postavljanju vidljivih i merljivih ciljeva razvojnih politika. Svrha je ublažavanje posledica depopulacije, kao i kreiranja obrazovanijeg, zdravijeg, zadovoljnijeg i bogatijeg društva, u kojem niko neće biti izostavljen.

Milica Langović